

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2021. gada 27. janvārī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju aizsardzība – Direktīva 93/13/EEK – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – 3. panta 1. punkts, 4. panta 1. punkts un 6. panta 1. punkts –

Līguma noteikumu negodīguma vērtējums – Noteikums, ar kuru iepriekš ir noteikta kreditora iespējamā priekšrocība līguma izbeigšanas gadījumā – Ievērojama no līguma izrietošo pušu tiesību un pienākumu nelīdzsvarotība – Bridis, kurā ir vērtējama nelīdzsvarotība – Noteikuma negodīgā rakstura konstatēšana – Sekas – Negodīgā noteikuma aizstāšana ar dispozitīvu valsts tiesību normu

Apvienotajās lietās C-229/19 un C-289/19

par diviem lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko iesniegušas *Gerechtshof te Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa, Nīderlande) (C-229/19) un *Gerechtshof Den Haag* (Hāgas apelācijas tiesa, Nīderlande) (C-289/19) ar 2019. gada 5. marta un 2019. gada 2. aprīļa lēmumiem un kas tiesā reģistrēti attiecīgi 2019. gada 14. martā un 2019. gada 9. aprīlī, tiesvedībās

Dexia Nederland BV

pret

XXX (C-229/19),

Z (C-289/19),

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], tiesneši L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], K. Toadere [*C. Toader*], M. Safjans [*M. Safjan*] un N. Jēskinens [*N. Jääskinen*] (referents),

ģenerālvokāts: Dž. Pitrucella [*G. Pitruzzella*],

sekretāre: M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2020. gada 3. septembra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *Dexia Nederland BV* vārdā – *J. de Bie Leuveling Tjeenk, J. M. K. P. Cornegoor* un *P. W. Post, advocaten*,
- XXX vārdā – *J. B. Maliepaard, advocaat*,
- Z vārdā – *J. B. Maliepaard, advocaat*,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

– Eiropas Komisijas vārdā – sākotnēji *N. Ruiz García*, *P. Vanden Heede* un *M. van Beek*, vēlāk – *N. Ruiz García* un *P. Vanden Heede*, pārstāvji,

nemot vērā pēc ģenerāladvokāta uzklaušanās pieņemto lēmumu izskatīt lietu bez ģenerāladvokāta secinājumiem,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgumi sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) interpretāciju.
- 2 Šie lūgumi tika iesniegti divās tiesvedībās starp *Dexia Nederland BV* (turpmāk tekstā – “*Dexia*”) un patērētājiem par atteikumu apmaksāt šīs sabiedrības sastādītos galīgos norēķinus pēc akciju lizinga līgumu izbeigšanas, kas noslēgti starp šiem patērētājiem un sabiedrību, kuras tiesību pārņēmēja ir *Dexia*.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesību akti

- 3 Direktīvas 93/13 trīspadsmitā apsvēruma redakcija ir šāda:

“tā kā tiek uzskatīts, ka dalībvalstu likumi vai noteikumi, kas tieši vai netieši nosaka patērētāju līgumu noteikumus, nesatur negodīgus noteikumus; tā kā tādēļ neliekas vajadzīgi attiecināt uz šo direktīvu noteikumus, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai [Eiropas Savienība]; tā kā šajā sakarībā vārdi “obligātas tiesību normas” 1. panta 2. punktā ietver arī noteikumus, kas, saskaņā ar tiesību aktiem, attiecas uz līgumslēdzējam pusēm, ar nosacījumu, ka nav noteikta cita kārtība”.

- 4 Šīs direktīvas 1. pantā ir noteikts:

“1. Šīs direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu normatīvus un administratīvus aktus, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem līgumos, ko slēdz starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju.

2. Šī direktīva neattiecas uz līguma noteikumiem, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai [Savienība], īpaši transporta jomā.”

- 5 Minētās direktīvas 3. panta 1. un 3. punktā ir paredzēts:

“1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

[..]

3. Pielikumā atrodas indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem.”

- 6 Atbilstoši šī pielikuma 1. punkta e) apakšpunktam šo noteikumu vidū ir tie, kuru mērķis vai sekas ir “pieprasīt patērētājam, kurš nespēj izpildīt savas saistības, maksāt neproporcionāli lielu kompensāciju”.

7 Šīs pašas direktīvas 4. panta 1. punktā ir precizēts:

“Neskarot 7. pantu, līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz ko līgums noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.”

8 Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”

9 Šīs direktīvas 7. panta 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

Nīderlandes tiesības

10 *Burgerlijk Wetboek* (Civilkodekss), redakcijā, kas ir piemērojama pamatlīetas faktiem (turpmāk tekstā – “BW”), 6:271. pantā ir noteikts:

“Līguma izbeigšana atbrīvo puses no saistībām, ko tās uzņēmušās saskaņā ar līgumu. Ciktāl šīs saistības jau ir izpildītas, šo saistību ievērošanas juridiskais pamats ir saglabāts, bet pusēm rodas pienākums atlīdzināt vai kompensēt jau saņemtos pakalpojumus.”

11 *BW* 6:277. pantā ir noteikts šādi:

“1. Līguma pilnīgas vai daļējas izbeigšanas gadījumā pusei, kuras pienākumu neizpilde ir bijusi līguma izbeigšanas pamats, ir jāatlīdzina otrai pusei kaitējums, kas tai radies tādēļ, ka abas puses neturpina līgumu, bet līgums tiek izbeigts.

[..]”

12 *BW* 7A:1576.e panta redakcija ir šāda:

“1. Pircējs vienmēr ir tiesīgs iepriekš samaksāt vienu vai vairākas pārdošanas cenas atmaksas daļas.

2. Vienreizēja pirmstermiņa maksājuma gadījumā par visu atlikušo parāda summu viņam ir tiesības uz atskaitījumu 5 % gadā no katras iepriekš samaksātās atmaksājamās daļas.

3. Puses var atkāpties no šī panta noteikumiem par labu pircējam.”

Pamatlīetas un prejudiciālie jautājumi

13 Strīdu pamatlīetās iemesls ir XXX un Z atteikšanās samaksāt *Dexia* galīgos norēķinus pēc akciju lizinga līgumu laušanas, kas bija noslēgti starp tiem un *Dexia* tiesību priekštecī, sakarā ar kavējumiem samaksāt *Dexia* pienākošos ikmēneša maksājumus.

14 Šāda veida līgumu ietvaros lizingaņēmējs, kas parasti ir patērētājs, uz noteiktu laikposmu no bankas aizņemas naudas summu, kas tiek apzīmēta kā “pamatsumma”, par kuru šī banka iegādājas akcijas lizingaņēmēja vārdā un labā. Minētajai bankai joprojām pieder šīs akcijas līdz pilnīgai šādi aizdotās summas atmaksai, bet iespējamās dividendes tiek izmaksātas lizingaņēmējam. Visā lizinga līguma darbības laikā lizingaņēmējs maksā ikmēneša maksājumus, kas atbilst procentiem no pamatsummas un atsevišķos gadījumos – pamatsummas atmaksai. Beidzoties līgumam, akcijas tiek nodotas un lizingaņēmējs gūst ienākumus no šo akciju atsavināšanas, atskaitot pamatsummu un ikmēneša maksājumus, kas, iespējams, ir vēl jāmaksā bankai.

15 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka *Dexia* priekšlaicīgi izbeidza lizinga līgumus maksājumu kavējumu dēļ saskaņā ar pamatlietā aplūkoto līgumu īpašajiem nosacījumiem. Šo līgumu izbeigšanas laikā *Dexia* sagatavoja galīgos aprēķinus, piemērojot šo īpašo nosacījumu 6. un 15. pantu. Šie panti ir izteikti šādi:

“6. Ja a) lizingaņēmējs, neraugoties uz brīdinājuma vēstuli, turpina nemaksāt vienu vai vairākus ikmēneša maksājumus vai nepilda jebkādas citas saistības, kuras izriet no līguma vai jebkura cita veida lizinga līguma, kas ir līdzīgs attiecīgajam līgumam, vai ja b) lizingaņēmējs uzsāk maksātnespējas procedūru vai ja tas tiek atzīts par maksātnespējīgu, bankai ir tiesības nekavējoties izbeigt līgumu un visus līdzīgos lizinga līgumus, kā arī pieprasīt samaksāt visu(-as) nesamaksāto(-ās) lizinga summu(-as), par kurām ir vienošanās visos spēkā esošajos lizinga līgumos, kas līdzīgi šim līgumam, kā arī pārdot vērtspapirus biržā vai citādi atsavināt bankas pašas izvēlētā brīdī. Bankai būs jāatskaita ieņēmumi no summas, kuru lizingaņēmējs tai ir parādā. Banka izmaksā iespējamo pozitīvo atlikumu lizingaņēmējam.

15. [...] Līguma izbeigšanas gadījumā lizingaņēmēja parāds ir summa, kas vienāda ar vērtspapīru tirgus vērtību līguma izbeigšanas dienā, atskaitot summu, kas atbilst kopējās lizingā noligtās summas nesamaksātā atlikuma diskontētajai vērtībai. Diskontēto vērtību aprēķina saskaņā ar *BW 7A:1576.e* panta 2. punkta noteikumiem.”

16 Iesniedzējtiesas precīzē, ka *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) nesēn bija jālemj par šo noteikumu saderību ar Direktīvu 93/13, un 2017. gada 21. aprīļa spriedumā (NL:HR:2017:773, *Dexia/Tijhuis*) tā nosprieda, ka ar pamatlietās aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pantu par sliktu patērētājam ir radīta ievērojama nelīdzsvarotība līgumā paredzētajās pušu tiesībās un pienākumos.

17 Turklāt no lūgumiem sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) uzskata, ka, aprēķinot summu, ko *Dexia* ir tiesīga pieprasīt, piemērojot pamatlietās aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pantu, netiek ņemta vērā priekšrocība, kuru tā gūst no līguma izbeigšanas, jo summa, ko tā saņem, atkal rada procentus, un tas, ka *Dexia* atbilstoši īpašo nosacījumu 15. pantam vēl maksājamo ikmēneša maksājumu summai piemēroja diskontu, atskaitot 5 % gadā, šo priekšrocību atsvēra ļoti nelielā apmērā. Proti, šīs aprēķina metodes rezultātā *Dexia* peļņa, ko tā varētu gūt, priekšlaikus ieguldot līdzekļus kapitāla tirgū, ir noteikta 5 % apmērā gadā. Tādējādi, tā kā tirgus likme ir lielāka par 5 %, starpība starp vienoto likmi un faktisko tirgus likmi ir izdevīga *Dexia*. *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) uzsver, ka saskaņā ar procentu likmi un līguma pārtraukšanas vai izbeigšanas datumu priekšrocība, ko *Dexia* gūst no priekšlaicīgas izbeigšanas, var būt ļoti nozīmīga.

18 Visbeidzot, *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) esot norādījusi, ka nesamaksāšanas gadījumā *Dexia* saglabā iespēju izbeigt līgumu un ka tādējādi tā, piemērojot *BW 6:277*. pantu, var prasīt zaudējumu atlīdzību.

Lieta C-229/19

19 1999. gadā XXX noslēdza divus lizinga līgumus ar sabiedrību, kuras tiesību pārņēmēja ir *Dexia*.

- 20 2005. gada 6. jūnijā maksājumu kavējumu dēļ *Dexia*, pirms tam brīdinājusi XXX, priekšlaikus izbeidza attiecīgos līzīngā līgumus un sagatavoja galīgos aprēķinus.
- 21 No Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka *Dexia* ir sagatavojusi galīgos aprēķinus, piemērojot pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo noteikumu 6. un 15. pantu, un izrakstīja XXX rēķinu par šajos galīgajos aprēķinos norādīto parāda atlikumu.
- 22 XXX cēla prasību tiesā, lai tostarp abi līzīngā līgumi tiktu atcelti vai izbeigti un lai *Dexia* pārskaitītās summas viņam tiktu atmaksātas. *Dexia* cēla pretprasību, lūdzot piespriest XXX samaksāt summu, kas atbilst kopējai summai, tai pieskaitot nokavējuma procentus, kas tam vēl būtu jāmaksā saskaņā ar abiem līzīngā līgumiem.
- 23 Ar 2008. gada 19. novembra spriedumu *kantonrechter* (kantona tiesa, Nīderlande) piesprieda *Dexia* samaksāt XXX summu 2507,69 EUR apmērā par katru līzīngā līgumu kā kompensāciju, pieskaitot likumiskos procentus, un noraidīja *Dexia* pretprasību.
- 24 Abi lietas C-229/19 dalībnieki pārsūdzēja šo spriedumu *Gerechthof Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa, Nīderlande). *Dexia* lūdz noraidīt XXX prasību un apmierināt tās pretprasību. XXX vēlas saņemt lielāku kompensāciju nekā tā, kas viņam tika piešķirta pirmajā instancē.
- 25 Šajā kontekstā *Gerechthof te Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa) uzsver – tā kā tajā izskatāmais strīds attiecas uz līgumiem, kas noslēgti starp finanšu pakalpojumu sniedzēju un patērētājiem, tai pēc savas ierosmes ir jāpārbauda, vai pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu noteikums ir negodīgs, ņemot vērā Direktīvā 93/13 paredzētos kritērijus, un – apstiprinošas atbildes gadījumā – pēc savas ierosmes ir jāatceļ šis noteikums. Pēc *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) sprieduma, kas citēts šī sprieduma 16.–18. punktā un ar ko pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pants tika atzīts par negodīgu Direktīvas 93/13 izpratnē, *Gerechthof te Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa) ir šaubas par šo kritēriju piemērošanu.
- 26 Proti, kā norāda iesniedzējtiesa lietā C-229/19, *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) tikai abstrakti ir izvērtējusi, vai, vadoties pēc valsts tiesību aktiem, noteikums var radīt nelabvēlīgas sekas patērētājam, un secināja, ka ar iespēju vien, ka patērētājam rodas nelabvēlīga situācija, pietiek, lai šāds noteikums tiktu uzskatīts par negodīgu Direktīvas 93/13 izpratnē.
- 27 Tomēr šī iesniedzējtiesa uzskata, ka būtu jāņem vērā arī tas, ka akciju līzīngā līgumi ir līgumi, kuri jāizpilda secīgi un kuri ir noslēgti uz laiku līdz 20 gadiem, kas nozīmē, ka principā, noslēdzot šos līgumus, vēl nav skaidrs, vai tāds finanšu pakalpojumu sniedzējs kā *Dexia* gūs jebkādu priekšrocību priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā. Šis priekšrocības apmērs esot mainīgs atkarībā no likmes, kura ir spēkā attiecīgā līguma priekšlaicīgas izbeigšanas datumā un ar kuru priekšlaicīgi saņemto summu varētu ieguldīt atlikušajā līguma darbības laikā.
- 28 Šajā gadījumā pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 15. pantā iepriekš ir noteikta kreditora iespējamā priekšrocība līguma priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā – 5 % gadā no līzīngā līgumā noligtās summas nesamaksātā atlikuma – atlikušajā līguma darbības laikā. Tādējādi, pēc iesniedzējtiesas domām, vispirms ir jāpārbauda, vai, ņemot vērā visus lietas apstākļus, dienā, kad tika noslēgti pamatlietā aplūkotie līgumi, šis *Dexia* potenciālās priekšrocības noteikšana bija vai nebija negodīga, šo noteikumu salīdzinot, piemēram, ar noteikumiem, kas parasti tiek piemēroti līdzīgos pārdošanas uz nomaksu gadījumos, vai arī ar procentu likmi, kas piemērojama tiesvedībās, piemērojot diskontu summām attiecībā uz līgumiem par summām un uz termiņiem, kas pielīdzināmi šajās lietās aplūkotajiem līgumiem.
- 29 Turklāt saskaņā ar Tiesas judikatūru esot jānosaka, vai pietiekami informēts, uzmanīgs un apdomīgs vidusmēra patērētājs, noslēdzot attiecīgo līgumu, būtu varējis pieņemt, ka tā priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā *Dexia* priekšrocība, atkāpjoties no piemērojamā tiesiskā regulējuma, tiek noteikta, piemērojot

pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo noteikumu 6. un 15. pantu, ņemot vērā šīs bankas pieredzi un zināšanas par procentu likmju iespējamo attīstību un apzinoties, ka *BW* 6:277. panta piemērošanas gadījumā šāda priekšrocība netiktu noteikta (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 68. un 69. punkts, kā arī 2017. gada 20. septembris, *Andriuciu* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 57. un 58. punkts).

- 30 Turklāt, kā norāda iesniedzējtiesa lietā C-229/19, šī sprieduma 16.–18. punktā citētais *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) spriedums esot pretrunā 2018. gada 7. augusta spriedumam *Banco Santander un Escobedo Cortés* (C-96/16 un C-94/17, EU:C:2018:643). Proti, šajā spriedumā *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) neesot noteikusi konkrētus kritērijus, kas ļautu valsts tiesām izvērtēt, vai pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pants ir negodīgs, un, gluži pretēji, uzskatījusi, ka šis noteikums katrā ziņā nav saderīgs ar Direktīvu 93/13, jo tas varētu radīt nelabvēlīgas sekas patērētājam atkarībā no konkrētiem apstākļiem līguma darbības laikā.
- 31 Visbeidzot iesniedzējtiesa lietā C-229/19 jautā, kādas sekas būtu pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. un 15. panta atcelšanai. Šajā kontekstā tā norāda, ka, pirmkārt, akciju lizinga līgums turpina pusēm būt saistošs pat pēc šo pantu atcelšanas, jo tas var pastāvēt bez tiem. Otrkārt, šī iesniedzējtiesa uzskata, ka *Dexia* nevar atsaukties uz *BW* normām, kas šīs lietas apstākļos ir vēl nelabvēlīgākas patērētājam.
- 32 Šādos apstākļos *Gerechtshof Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, ņemot vērā šajā direktīvā paredzētos kritērijus, ir uzskatāms par negodīgu jau tādēļ vien, ka šis noteikums, to novērtējot atbilstoši visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kas ar to bijuši saistīti, ietver iespēju radīt ievērojamu un nepamatotu nelīdzsvarotību atkarībā no tā, kādi apstākļi iestājas līguma darbības laikā, it īpaši tāpēc, ka noteikumā kā iespējama priekšrocība, kas rodas pārdevējam vai piegādātājam līguma pirmstermiņa izbeigšanas brīdī, iepriekš ir noteikta atlikušās lizinga summas konkrēta procentuālā daļa, kas ir atkāpe no piemērojamiem valsts tiesību aktu noteikumiem, saskaņā ar kuriem šāda priekšrocība nav iepriekš noteikta, bet gan ir jānosaka, ņemot vērā līguma izbeigšanas apstākļus, kas ar to saistīti, it īpaši procentu likmi, ar kādu pirms termiņa saņemtā summa var tikt ieguldīta atlikušajā laika periodā?”

Lieta C-289/19

- 33 2000. gada 17. martā Z kā lizingaņēmējs parakstīja divus akciju lizinga līgumus ar sabiedrību, kuras tiesību pārņēmēja ir *Dexia*.
- 34 2006. gadā maksājuma kavējuma dēļ *Dexia* priekšlaikus izbeidza ar Z noslēgtos akciju lizinga līgumus un, piemērojot pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. un 15. pantu, sagatavoja galīgos aprēķinus, kuros bija norādīti parādu atlikumi, ko Z atteicās maksāt.
- 35 Turklāt no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka strīdā starp *Dexia* un Z *Dexia* atzina, ka Z finansiālā situācija bija tāda, ka no šiem līgumiem izrietošās maksāšanas saistības šai personai radīja pārmērīgi lielu finansiālo slogu un ka tādēļ, piemērojot valsts judikatūru attiecībā uz sekām, kādas ir tam, ka banka nav izpildījusi savu rūpības pienākumu, tai bija jāizmaksā viņam zaudējumu atlīdzība. *Dexia* uzskata, ka saskaņā ar šo judikatūru šī zaudējumu atlīdzība sasniedz divas trešdaļas no jau samaksātajiem ikmēneša maksājumiem, atskaitot jau izmaksātās dividendes, un divas trešdaļas no atlikušā parāda, bet tā uzskatīja, ka tai vēl ir tiesības uz vienu trešdaļu no ikmēneša maksājumiem, kas vēl nebija samaksāti.

- 36 Ar 2013. gada 21. maija spriedumu *kantonrechter* (kantona tiesa) piesprieda *Dexia*, pamatojoties uz Z pretprasību, samaksāt tam summu 18 804,60 EUR apmērā. *Dexia* pārsūdzēja šo spriedumu iesniedzējtiesā lietā C-289/19.
- 37 Ar 2016. gada 29. novembra spriedumu šī iesniedzējtiesa atlika lietas izskatīšanu līdz *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) nolēmumam lietā, kurā tika pasludināts šī sprieduma 16.–18. punktā minētais spriedums.
- 38 Ņemot vērā *Hoge Raad der Nederlanden* (Nīderlandes Augstākā tiesa) sniegtās atbildes, Z un *Dexia* tagad minētajā iesniedzējtiesā strīdas par to, vai *Dexia* – tā kā tā nevar atsaukties uz pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pantu – tomēr var prasīt zaudējumu atlīdzību saskaņā ar piemērojamā valsts tiesiskā regulējuma normām.
- 39 Šī pati iesniedzējtiesa norāda, ka jautājums par to, vai valsts tiesa negodīgu noteikumu var aizstāt ar dispozitīvu valsts tiesību normu, jau ir aplūkots ģenerāladvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumos apvienotajās lietās *Banco Santander* un *Escobedo Cortés* (C-96/16 un C-94/17, EU:C:2018:216), kuros ir secināts, ka šī iespēja būtu jāattiecinā tikai uz gadījumiem, kad negodīga noteikuma atzīšana par spēkā neesošu liktu tiesai atcelt līgumu kopumā, tādējādi patērētāju pakļaujot tādām sekām, kuru rezultātā viņš tiktu sodīts. Tomēr, tā kā Tiesa šajās apvienotajās lietās uzskatīja, ka nav jāatbild uz jautājumu, kas attiecas uz šo problēmu, joprojām ir nepieciešams skaidrojums.
- 40 Šādos apstākļos *Gerechtshof Den Haag* (Hāgas apelācijas tiesa, Nīderlande) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai persona, kas piemēro par spēkā neesošu pasludinātu negodīgu noteikumu, ar kuru tika reglamentēta kompensācijas izmaksa gadījumā, ja patērētājs nepilda savus pienākumus, var pieprasīt dispozitīvajās tiesībās paredzēto likumā noteikto zaudējumu atlīdzību?
- 2) Vai, atbildot uz šo jautājumu, ir nozīme tam, vai kompensācija, kas var tikt pieprasīta, piemērojot likumā paredzēto zaudējumu atlīdzības regulējumu, atbilst par spēkā neesošu atzītajā noteikumā paredzētajai kompensācijai vai ir mazāka vai lielāka par to?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par prejudiciālo jautājumu lietā C-229/19

- 41 Ar uzdoto prejudiciālo jautājumu *Gerechtshof te Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa) būtībā jautā Tiesai, vai saskaņā ar Direktīvas 93/13 normām tādā riska faktora līgumā kā pamatlietā aplūkotie akciju līzīngā līgumi noteikums, ar kuru iepriekš ir noteikta priekšrocība, ko pārdevējs vai piegādātājs gūst līguma priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā, ir jāuzskata par negodīgu tikai tādēļ, ka šis noteikums, ņemot vērā tikai attiecīgā līguma noslēgšanas apstākļus, var radīt ievērojamu nelīdzsvarotību tiesībās un pienākumos, kas pusēm izriet no līguma tā izpildes laikā.
- 42 Šajā gadījumā, kā atgādināts šī sprieduma 15. punktā, no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka, piemērojot pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. pantu, šo līgumu priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā *Dexia*, sākot no līguma izbeigšanas dienas, ir tiesības uz procentiem, kas nav tikuši samaksāti līdz attiecīgā līguma priekšlaicīgās izbeigšanas datumam, kā arī uz pamatsummu un procentiem, ko būtu bijis jāmaksā laikposmā no pirmstermiņa izbeigšanas līdz līguma beigām, par kuru sākotnēji bija panākta vienošanās. Šo īpašo nosacījumu 15. pantā ir paredzēts, ka par šo pamatsummu un procentiem tiek piemērots diskonts 5 % gadā, tādējādi iepriekš nosakot priekšrocību, ko *Dexia* saņem priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā, ja tā ātrāk atgūst minēto pamatsummu un minētos procentus un var tos atkal ieguldīt.

- 43 Vispirms ir jānorāda, ka *Gerechtshof te Amsterdam* (Amsterdamas apelācijas tiesa) uzdotais jautājums ir balstīts uz pieņēmumu, ka pamatlietā aplūkoto līgumu īpašo nosacījumu 6. un 15. pants ir jāinterpretē kopā, lai gan starp pusēm par šo jautājumu nav vienprātības.
- 44 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru vienīgi iesniedzējtiesa ir kompetenta konstatēt un izvērtēt tajā izskatāmās lietas faktus, kā arī interpretēt un piemērot valsts tiesības (spriedums, 2016. gada 8. jūnijs, *Hünnebeck*, C-479/14, EU:C:2016:412, 36. punkts). Tiesai saskaņā ar kompetences sadalījumu starp to un valsts tiesām drīzāk ir jāņem vērā faktiskais un tiesiskais konteksts, kāds ir iesniedzējtiesas uzdoto prejudiciālo jautājumu pamatā (spriedums, 2018. gada 6. decembris, *Preindl*, C-675/17, EU:C:2018:990, 24. punkts).
- 45 Turklāt ir jāprecizē, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru tā ir kompetenta interpretēt gan jēdzienu “negodīgs noteikums”, kas minēts Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā un tās pielikumā, gan arī kritērijus, kurus valsts tiesa var piemērot vai kuri tai ir jāpiemēro līguma noteikuma vērtējumā, ņemot vērā šīs direktīvas normas un ievērojot, ka šai tiesai, vadoties pēc šiem kritērijiem, ir jālemj, kā kvalificējams konkrētais līguma noteikums, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus. No tā izriet, ka Tiesai savā atbildē iesniedzējtiesai ir tikai jāsniedz norādes, kas šai pēdējai ir jāņem vērā, lai novērtētu attiecīgā noteikuma negodīgo raksturu (spriedums, 2020. gada 3. septembris, *Profi Credit Polska*, C-84/19, C-222/19 un C-252/19, EU:C:2020:631, 91. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 46 Saskaņā ar Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktu noteikumu uzskata par “negodīgu”, ja tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.
- 47 Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā, kurā ir atsauce uz “godprātību” un “ievērojamu nelīdzsvarotību” pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam, tomēr tikai abstrakti ir definēti elementi, kuru dēļ atsevišķi neapspriešu līguma noteikumu var uzskatīt par negodīgu (spriedums, 2013. gada 14. marts, *Aziz*, C-415/11, EU:C:2013:164, 67. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 48 Līdz ar to Tiesa nosprieda, ka tas, vai kāds līguma noteikums rada “ievērojamu nelīdzsvarotību” pušu tiesībās un pienākumos, kuri izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam, ir nosakāms, ņemot vērā tiesību normas, kas atbilstoši valsts tiesībām būtu piemērojamas, ja starp pusēm nebūtu attiecīgas vienošanās. Tikai veicot šādu salīdzinošu analīzi, valsts tiesa varēs izvērtēt, vai un – attiecīgā gadījumā – kādā mērā patērētājam, piemērojot līgumu, tiek radīts neizdevīgāks tiesiskais stāvoklis salīdzinājumā ar spēkā esošajos valsts tiesību aktos paredzētajiem noteikumiem. Tālab būtu jāizvērtē arī tiesiskais stāvoklis, kādā attiecīgais patērētājs atrodas, ņemot vērā valsts tiesiskajā regulējumā paredzētos līdzekļus, kas ir tā rīcībā, lai izbeigtu negodīgo noteikumu izmantošanu (spriedums, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 59. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 49 Turklāt izvērtējums, vai pastāv varbūtēja “ievērojama nelīdzsvarotība”, neaprobežojas ar kvantitatīvu ekonomisku vērtējumu, kas balstīts uz salīdzinājumu starp darījuma, par ko noslēgts līgums, priekšmeta kopējo summu, no vienas puses, un izmaksu, kas patērētājam ar šo noteikumu jāveic, no otras puses. Ievērojama nelīdzsvarotība var izrietēt no pietiekami būtiska aizskāruma attiecībā uz tiesisko situāciju, kurā patērētājs atrodas kā attiecīgā līguma puse saskaņā ar piemērojamajām valsts tiesību normām, vai tas būtu to tiesību satura ierobežojuma formā, kuras viņš gūst atbilstīgi šīm normām no šī līguma, vai kā šķērslis to īstenošanai, vai arī kā valsts tiesību normās neparedzēta papildu pienākuma uzlikšana viņam (spriedums, 2019. gada 3. oktobris, *Kiss* un *CIB Bank*, C-621/17, EU:C:2019:820, 51. punkts).

- 50 Turklāt Tiesa ir nospriedusi, ka līgumam ir pārskatāmi jāatklāj mehānisma, uz kuru attiecas konkrētais noteikums, konkrētā darbība un attiecības starp šo mehānismu un citiem attiecīgajiem līguma noteikumiem, lai patērētājs, pamatojoties uz skaidriem un saprotamiem kritērijiem, varētu novērtēt ekonomiskās sekas, kuras viņam izriet no šī noteikuma (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 45. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 51 Direktīvas 93/13 4. panta 1. punktā ir precizēts, ka līguma noteikuma negodīgumu novērtē, ņemot vērā preču vai pakalpojumu raksturu, attiecībā uz kuriem līgums ir noslēgts, un atsaucoties uz visiem apstākļiem līguma slēgšanas brīdī, kā arī visiem pārējiem līguma noteikumiem vai citu līgumu, no kā tas ir atkarīgs.
- 52 No šīs tiesību normas, kā arī no šīs direktīvas 3. panta, kā tos ir interpretējusi Tiesa, izriet, ka līguma noteikuma negodīguma novērtējums ir jāveic, atsaucoties uz attiecīgā līguma noslēgšanas datumu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 48. punkts).
- 53 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru minētās direktīvas 4. panta 1. punktā paredzētie apstākļi ir tie, kas komersantam varēja būt zināmi attiecīgā līguma noslēgšanas dienā un kas varēja ietekmēt tā vēlāku izpildi, jo līguma noteikums var radīt nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kuri izriet no līguma un kuri izpaužas tikai šī līguma izpildes laikā (šajā nozīmē skat. spriedumus, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c., C-186/16, EU:C:2017:703, 54. punkts; 2019. gada 5. jūnijs, *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, 40. punkts, kā arī 2020. gada 9. jūlijs, *Ibercaja Banco*, C-452/18, EU:C:2020:536, 48. punkts).
- 54 Tādējādi no šīs judikatūras izriet, ka, piemērojot Direktīvu 93/13, valsts tiesai, izvērtējot noteikuma negodīgumu, ir jāņem vērā tikai attiecīgā līguma noslēgšanas datums un, paturot prātā visus ar šo noslēgšanu saistītos apstākļus, jāizvērtē, vai šis noteikums pats par sevi ir radījis nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos par labu pārdevējam vai piegādātājam. Lai gan šādā vērtējumā var ņemt vērā līguma izpildi, tas nekādā gadījumā nevar būt atkarīgs no notikumiem pēc līguma noslēgšanas, kas nav atkarīgi no pušu gribas.
- 55 Līdz ar to, lai gan nav apstrīdams, ka noteiktos gadījumos Direktīvas 93/13 3. panta 1. punktā minētā nelīdzsvarotība var izpausties tikai līguma izpildes laikā, ir jāpārbauda, vai minētā līguma noteikumi šo nelīdzsvarotību ir ietvēruši jau no šī līguma noslēgšanas brīža, pat ja šī nelīdzsvarotība varētu rasties tikai tad, ja iestājas noteikti apstākļi vai ja citos apstākļos minētais noteikums pat varētu būt labvēlīgs patērētājam.
- 56 Pirmkārt, pretēja argumentācija nozīmētu, ka noteikuma negodīguma vērtējums tiktu pakārtots apstākļiem, kādos notiek līguma izpilde, un iespējamām apstākļu, kas ietekmē līgumu, izmaiņām nākotnē tādējādi, ka pārdevēji vai piegādātāji varētu spekulēt attiecībā uz šo izpildi un izmaiņām, kā arī ietvert iespējami negodīgu noteikumu, paļaujoties uz to, ka zināmos apstākļos šis noteikums netiks kvalificēts kā negodīgs noteikums.
- 57 Otrkārt, ir jāatgādina, ka Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēts, ka negodīgi noteikumi patērētājiem nav saistoši un līdz ar to ir jāuzskata, ka tie nekad nav pastāvējuši. Ja noteikuma negodīguma novērtējums varētu būt atkarīgs no notikumiem pēc līguma noslēgšanas, kas nav atkarīgi no pušu gribas, valsts tiesa varētu vienīgi nepiemērot strīdīgo noteikumu attiecībā tikai uz šiem laikposmiem, kuros attiecīgais noteikums ir jākvalificē kā negodīgs.
- 58 Turklāt ir arī jāatgādina, ka no Tiesas pastāvīgās judikatūras izriet, ka, lai novērtētu līguma noteikuma, kas ir prasības celšanas pamats, iespējami negodīgo raksturu, valsts tiesai ir jāņem vērā visi pārējie attiecīgā līguma noteikumi (spriedums, 2020. gada 10. septembris, *A (Sociālā mājokļa apakšire)*, C-738/19, EU:C:2020:687, 25. punkts).

- 59 Tādējādi gadījumā, ja starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtais līgums pēc savas būtības ir riska faktora līgums, kā tas ir pamatlietā aplūkoto akciju lizinga līgumu gadījumā, valsts tiesai ir arī jāpārbauda, vai noteikums, ņemot vērā mijiedarbību ar citiem noteikumiem, kas ir līguma daļa, neizraisa ļoti nevienlīdzīgu šī līguma pušu risku sadali.
- 60 No visiem iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka uz lietā C-229/19 uzdoto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 normas ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas iekļauts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtā riska faktora līgumā, kādi ir attiecīgie akciju lizinga līgumi, ir jāuzskata par negodīgu, ja, ņemot vērā līguma noslēgšanas apstākļus un līguma noslēgšanas datumu, šis noteikums līguma izpildes laikā varētu radīt nozīmīgu nelīdzsvarotību līguma pušu tiesību un pienākumu starpā, turklāt arī tad, ja šī nelīdzsvarotība varētu rasties, tikai iestājoties konkrētiem apstākļiem, vai citos apstākļos minētais noteikums varētu būt pat labvēlīgs patērētājam. Šajā ziņā iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai tāds noteikums, ar kuru iepriekš ir noteikta priekšrocība, ko pārdevējs vai piegādātājs gūst līguma priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā, ņemot vērā līguma noslēgšanas apstākļus, kopš šī līguma noslēgšanas brīža varēja radīt šādu nelīdzsvarotību.

Par prejudiciālajiem jautājumiem lietā C-289/19

- 61 Ar abiem prejudiciālajiem jautājumiem, kas ir jāizskata kopā, *Gerechthof Den Haag* (Hāgas apelācijas tiesa) būtībā jautā, vai komersants, kurš kā pārdevējs patērētājam ir izvirzījis valsts tiesas par negodīgu atzītu un līdz ar to spēkā neesošu noteikumu, var pretendēt uz kompensāciju, kas paredzēta dispozitīvā valsts tiesību normā, kura būtu piemērojama šī noteikuma neesamības gadījumā.
- 62 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru valsts tiesai atbilstoši Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktam ir jānovērš negodīgu noteikumu piemērošana, lai tie patērētājam neradītu saistošas sekas, ja vien patērētājs pret to neiebilst (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 58. punkts un tajā minētā judikatūra). Tātad līgumam principā ir jāturpina pastāvēt bez jebkādiem citiem grozījumiem, izņemot negodīgu noteikumu svītrosānu, ciktāl saskaņā ar valsts tiesību normām šāda līguma pastāvēšana ir juridiski iespējama (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2019. gada 5. jūnijs, *GT*, C-38/17, EU:C:2019:461, 42. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 63 Līdz ar to, ja valsts tiesa konstatē negodīga noteikuma spēkā neesamību līgumā, kas noslēgts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, šī tiesa nevar papildināt līgumu, mainot šī noteikuma saturu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 59. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 64 Proti, Tiesa ir nospriedusi – ja valsts tiesa varētu mainīt šādā līgumā ietvertu negodīgu noteikumu saturu, šāda iespēja varētu apdraudēt Direktīvas 93/13 7. pantā paredzētā mērķa īstenošanu ilgtermiņā. Šī iespēja varētu mazināt preventīvo iedarbību, ko attiecībā uz pārdevējiem vai piegādātājiem rada vienkārša un tieša šādu negodīgu noteikumu nepiemērošana patērētājam, jo viņiem saglabātos vilinājums izmantot šādus noteikumus, apzinoties, ka, pat ja tie tiktu atzīti par spēkā neesošiem, līgumu vajadzības gadījumā tomēr varētu korigēt valsts tiesa, tādējādi garantējot minēto pārdevēju vai piegādātāju interešu ievērošanu (spriedumi, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 69. punkts; 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler un Káslerné Rábai*, C-26/13, EU:C:2014:282, 79. punkts; 2019. gada 26. marts, *Abanca Corporación Bancaria un Bankia*, C-70/17 un C-179/17, EU:C:2019:250, 54. punkts, kā arī 2020. gada 3. marts, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, 60. punkts).
- 65 Šajā gadījumā no Tiesas rīcībā esošajiem lietas materiāliem izriet, ka pamatlietā aplūkoto akciju lizinga līgumi var pastāvēt bez negodīgā noteikuma.

- 66 Šajā ziņā ir jānorāda, ka no šī sprieduma 62.–64. punktā minētās judikatūras izriet, ka tādā gadījumā, kāds ir lietā C-289/19, saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu valsts tiesai nav tiesību aizstāt negodīgo noteikumu ar dispozitīvu valsts tiesību normu, ja šī noteikuma atzišana par spēkā neesošu tiesai neradītu pienākumu atcelt līgumu kopumā, tādējādi radot īpaši nelabvēlīgas sekas patērētājam, kā rezultātā tas tiktu sodīts.
- 67 No visiem iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka uz lietā C-289/19 uzdotajiem jautājumiem ir jāatbild tādējādi, ka Direktīvas 93/13 normas ir jāinterpretē tādējādi, ka komersants, kurš kā pārdevējs ir izvirzījis patērētājam valsts tiesas par negodīgu atzītu un līdz ar to spēkā neesošu noteikumu, gadījumā, ja līgums var pastāvēt bez šī noteikuma, nevar pretendēt uz kompensāciju, kas paredzēta dispozitīva rakstura valsts tiesību normā, kura būtu piemērojama, ja minētā noteikuma nebūtu.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 68 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

- 1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos normas ir jāinterpretē tādējādi, ka noteikums, kas iekļauts starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju noslēgtā riska faktora līgumā, kādi ir akciju lizinga līgumi, ir jāuzskata par negodīgu, ja, ņemot vērā attiecīgā līguma noslēgšanas apstākļus un līguma noslēgšanas datumu, šis noteikums līguma izpildes laikā varētu radīt nozīmīgu nelīdzsvarotību līguma pušu tiesību un pienākumu starpā, turklāt arī tad, ja šī nelīdzsvarotība varētu rasties, tikai iestājoties konkrētiem apstākļiem, vai citos apstākļos minētais noteikums varētu būt pat labvēlīgs patērētājam. Šajā ziņā iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai tāds noteikums, ar kuru iepriekš ir noteikta priekšrocība, ko pārdevējs vai piegādātājs gūst līguma priekšlaicīgas izbeigšanas gadījumā, ņemot vērā līguma noslēgšanas apstākļus, kopš šī līguma noslēgšanas brīža varēja radīt šādu nelīdzsvarotību.
- 2) Direktīvas 93/13 normas ir jāinterpretē tādējādi, ka komersants, kurš kā pārdevējs ir izvirzījis patērētājam valsts tiesas par negodīgu atzītu un līdz ar to spēkā neesošu noteikumu, gadījumā, ja līgums var pastāvēt bez šī noteikuma, nevar pretendēt uz kompensāciju, kas paredzēta dispozitīva rakstura valsts tiesību normā, kura būtu piemērojama, ja minētā noteikuma nebūtu.

[Paraksti]